

ประណามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ในอำเภอเมืองอุบลราชธานี^๑

Submitted date: 11 January 2021*

Revised date: 13 January 2021

Accepted date: 8 February 2021

สุทธินันท์ ศรีอ่อน^๒

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัยนี้ คือ เพื่อศึกษาประណามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จากการศึกษาข้อมูลประណามบทพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากวัด ๑๑๕ วัด และสถานที่สำคัญอื่น ๆ ๑๐ แห่งในอำเภอเมืองอุบลราชธานี พบว่า มีพระพุทธรูปสำคัญ ๓๘ องค์ แต่มีเพียง ๗ องค์เท่านั้นที่มีผู้สร้างประណามบทและบทสวดถวาย ได้แก่ พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง พระเจ้าใหญ่พระบมภ์ พระแก้วโพธิ์ชัย พระบมภ์วัดกลาง พระเจ้าใหญ่องค์ดีอบรมโพธิ์สัตว์ พระแก้วโกเมน และหลวงพ่อบุญวัดปากน้ำ (บุ่งสะพัง) โดยประណามบททั้งหมดแต่งด้วยภาษาบาลีและภาษาบาลีประสมภาษาไทย

^๑ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “แนวคิดการใช้ประណามบทสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่เขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากเงินรายได้มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (โครงการนักวิจัยหน้าใหม่) โดยได้ผ่านการรับรองพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ หมายเลขรับรอง UBU-REC-35/2562

^๒ อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาไทยและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

* วันรับ-ส่งบทความนี้อ้างอิงตามที่ปรากฏในระบบรับส่งบทความของเว็บไซต์ <https://Journal.phra.in/> ซึ่งเพิ่งเปิดใช้ระบบเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๔ อย่างไรก็ตามกระบวนกรพิจารณาบทความได้ทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ แล้ว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า (ก) แนวคิดการใช้ประณามบทสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่เขตเมืองจังหวัดอุบลราชธานีมีแนวคิดหลักคือต้องการแสดงความเคารพต่อพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่ตนนับถือ โดยมีการขอคำอำนวยการให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ผู้สวดประณามบท โดยพบได้จากโครงสร้างของประณามบท คือ ขึ้นต้นด้วยคาถาภาษาบาลีที่มีเนื้อหาหนุนน้อมต่อพระพุทธรูปองค์นั้น ๆ ช่วงกลางหรือท้ายใช้ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งมีเนื้อความคล้องจองกัน เน้นให้เกิดสวัสดิมงคล ความสุข ความเจริญรุ่งเรือง มีลาภ และปราศจากอันตราย แนวคิดเช่นนี้เป็นการใช้ภาษาเชื่อมโยงถึงพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อันแสดงให้รู้สึกมั่นคงปลอดภัย ทั้งนี้เพราะมนุษย์ไม่มีอำนาจและกังวลต่อการดำเนินชีวิตจึงมีแนวคิดพึ่งพิงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านประณามบท

(ข) รูปแบบและการสื่อความหมายทางภาษา พบว่า รูปแบบภาษาประณามบทพระพุทธรูปทั้ง ๗ องค์แต่งเป็นบทร้อยกรองภาษาบาลี และภาษาบาลีประสมประสานกับภาษาไทย ภาษาบาลีมีบทบาทต่อการรังสรรค์ประณามบทเพราะเชื่อกันว่าเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ แม้ว่าการใช้ภาษาบาลีและภาษาบาลีประสมภาษาไทยในประณามบทจะแตกต่างจากการแต่งประณามบทในวัฒนธรรมอื่น แต่กลับพบว่า แนวคิดเช่นนี้เป็นมโนทัศน์เดียวกัน และประณามบทพระพุทธรูปทั้ง ๗ องค์เป็นการสร้างถ้อยคำในวัฒนธรรมพุทธศาสนาท้องถิ่น ภาษาบาลียังคงเป็นภาษาที่จำเป็นถือว่าศักดิ์สิทธิ์มีไว้สำหรับสื่อสารกับพระพุทธรูปองค์สำคัญที่ผู้คนในอำเภอเมืองอุบลราชธานีเคารพศรัทธาเมื่อพิจารณาจากแนวคิดการใช้ประณามบทภาษาบาลีและภาษาบาลีประสมภาษาไทยทำให้ได้ข้อค้นพบว่า ผู้คนจำนวนมากเชื่อว่าการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นกรรมดี เป็นมงคลและให้ผลดีแก่ตนได้ บทบาทหน้าที่สำคัญของประณามบทคือเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างผู้สวดกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์นั้น ๆ เพื่อแสดงเจตจำนงตามที่ตนปรารถนา ดังนั้น ในทางจิตวิทยาประณามบทเป็นบทสำคัญที่ทำให้ผู้คนรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย และสบายใจ ในทางภูมิวัฒนธรรมประณามบทมีผลจากความเชื่อว่าพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองอุบลราชธานีศักดิ์สิทธิ์ จนส่งผลให้สร้างถ้อยคำสรรเสริญคุณแล้วขออำนวยการ

คำสำคัญ: ประณามบท, พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์, อำเภอเมืองอุบลราชธานี

Invocations for Buddha images in Amphoe Mueang Ubon Ratchathani

Suddhinan Srionⁿ

Abstract

This research aims to explore the invocation for 38 sacred Buddha images found in the area of Mueang District, Ubon Ratchathani Province, using invocation gathered from 115 temples and 10 significant places in the vicinity of Muang District. The findings indicate that only seven highly revered Buddha images have invocations, written either in Pali or in both Pali and Thai: Phrachaoyai Inpaeng, Phrachaoyai Phrabot, Phrakaeo Phaithun, Phrabot Watklang, Phrachaoyai Ong Tueboromphotsat, Phrakeao Komen, and Luangphor Ngoen Wat Paknam (Bungsaphang).

An analysis of the data suggests: a) the concept of invocation to worship sacred objects in the vicinity of Muang District, Ubon Ratchathani, is based on the wish of local people to pay respect to revered Buddha images in their area. The recitation asks for blessings of luck and good life for the reciter. The structure of the invocation consists of the beginning in Pali describing feelings of respect for each particular Buddha image, while the middle or the end parts use both Pali and Thai with the content about being blessed with fame and fortune, happiness and prosperity, wealth and safety. The invocation reflects the humbleness and vulnerability of man who needs to ask for protection from the sacred Buddha image; b) the language pattern and communicative style of the invocation for sacred objects in Ubon

ⁿ A lecturer in program of Thai and Communication, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University.

Ratchathani was written to pay respect to seven Buddha images in the form of poetry using Pali and a combination of Pali and Thai. Pali is considered a sacred language and thus is suitable for the invocation. The use of a Pali and Thai combination is different from invocations found in other cultures, despite sharing the same idea. The invocation for the seven Buddha images shows an inventive language depicting regional Buddhist culture that places an important role on the use of Pali. As most local people believe that paying respect to sacred objects will bring blessings, the role of the invocation is to establish a channel to allow people to communicate with the Buddha images and express their wishes. The invocation works as a psychological device to make people feel secure, safe and relaxed. Invocations were born out of the belief that the Buddha images of Ubon Ratchathani are sacred and therefore their merits deserve invocation.

Keywords: invocation, sacred Buddha images, Muang District, Ubon Ratchathani

บทนำ

ในพื้นที่เขตเมืองหรืออำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่สำคัญที่มีผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม ส่วนมากผู้คนนับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดวาอารามและสถานที่ทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก ประเด็นสำคัญคือจังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทยที่มีงานแห่เทียนพรรษาประจำทุกปี เป็นงานสำคัญที่สุดมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาชมกัน งานประเพณีนี้จัดขึ้นเพราะถือกันว่างานแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีสำคัญที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ คือทำเทียนขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา มิติเช่นนี้สื่อให้เห็นว่า จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่อุดมไปด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาจากความเชื่อในพระพุทธศาสนา ตามสถิติของประเทศไทยอุบลราชธานีเป็นเมืองที่มีวัดวาอารามทางพระพุทธศาสนามากที่สุด จึงได้สมญานามว่าเป็นเมืองพุทธศาสนา ผู้คนทั่วไปนิยมและเชื่อถือกันว่า จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้านพระพุทธศาสนาว่าจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาคนี้

จังหวัดอุบลราชธานีไม่เพียงเป็นจังหวัดที่มีวัดวาอารามจำนวนมากเท่านั้น หากยังพบว่า วัดในพื้นที่เขตเมืองยังมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง วัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่) พระแก้วบุษราคัม วัดศรีอุบลรัตนาราม พระแก้วโกเมน วัดมณีวนาราม (ป่าน้อย) และพระสังข์พญูเจ้า วัดสุปฏิญนารามวรวิหาร เป็นต้น ทั้งยังมีสถานที่สำคัญทางความเชื่อสำคัญอื่นๆ ที่ประชาชนเคารพนับถือ เช่น ศาลหลักเมือง จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า วัดวาอารามที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้รวมถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ศาลหลักเมือง เป็นต้น ต่างมีจารึกคำนำมัสการ บทขอพร สรรเสริญ และอำนวยการ ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า “ประณามบท” ประณามบทมักเป็นบทบาลีผสมภาษาไทยจารบนแผ่นหินอ่อน เพื่อให้ประชาชนได้ท่องบ่น สวด และใช้เป็นบทสำหรับสวดเฉพาะกิจสำหรับผู้มากราบไหว้บูชาและสักการะพระพุทธรูปองค์นั้นเช่น คำประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง ดังปรากฏตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ ๑ ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง วัดมหานาราม
บันทึกภาพโดยผู้วิจัยเมื่อ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓

เมื่อพิจารณาเนื้อหาและความหมายของคำประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงดังที่ปรากฏในภาพแล้วจะสังเกตได้ว่า ช่วงต้นเป็นภาษาบาลี ช่วงกลางเป็นภาษาไทย และช่วงท้ายเป็นบทถือไตรสรณคมน์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบทสมาทาน ตันต่อพระรัตนตรัย ใจความสำคัญของประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงเฉพาะช่วงกลางที่เป็นภาษาบาลีและไทย “อินทะพุททะรูบิง อภิปาเลตุ มัง นะโมพุททายะ ศรีสวัสตีเจริญสุข สารพัตทุกขีให้เหือดหาย ลาโก ออย่าขาดสาย นิรันตะรัง ประสิทธิเม” เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าเป็นภาษาบาลีผสมไทยและยังเป็นภาษาบาลีแบบที่คนไทยแต่งอีกด้วย คำว่า “ศรีสวัสตีเจริญสุข สารพัตทุกขีให้เหือดหาย ลาโก ออย่าขาดสาย

นิรันดระรัง ประสิทธิเม” ลักษณะพิเศษที่น่าสนใจของประณามบทดังกล่าวคือ ถ้อยคำ ร้องขอความสุขสวัสดิมงคล และความปรารถนาให้ความทุกข์เหือดหายไป และ นิรันดระรัง ประสิทธิเม แปลความว่า “ขอให้ข้าพเจ้าปราศจากอันตราย (และ) มีความ สำเร็จ”

ความหมายในบทสวดไม่ได้เป็นศูนย์กลางของพิธีกรรมทั้งหมดที่ประกอบ เทำนนั้น ซึ่งกระบวนการดำรงอยู่ของความหมายเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าจะต้องวิเคราะห์ ต่อไปได้ ผู้สวดหรือเจ้าพิธี (Chanters) ย่อมรู้จักความหมายนั้น ๆ ดี ไม่เพียงเฉพาะ พิธีกรรมที่เชื่อมโยงถึง (ผู้อื่น) เท่านั้น หากแต่ยังพบว่า พิธีกรรมเหล่านี้ยังได้ส่งผ่าน ความหมายพื้นฐานและบทบาทหน้าที่ไปถึงคนในพิธีหรือผู้สวดอีกด้วย (Staal, 1986, p. 59) เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมทำให้ทราบได้ว่า ถ้อยคำประณามบทสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ เขตเมืองจังหวัดอุบลราชธานี น่าจะมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวคิดสำคัญ เรื่องการประกอบขัญพิธี งานวิจัยนี้จึงสืบย้อนให้เห็นแนวคิด ความต้องการหวังพึ่ง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และวิถีวัฒนธรรมความเชื่อของผู้คนที่มาสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ เขตเมืองอุบลราชธานี ทั้งนี้ งานวิจัยนี้น่าจะสืบย้อนให้เห็นแนวคิดร่วมทางพิธีกรรม กับขนบนิยมความเชื่อ และวิถีวัฒนธรรมความเชื่อของผู้คนในพื้นที่เขตเมืองอย่างเป็น ระบบ

ขอบเขตของโครงการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้จำกัดขอบเขตพื้นที่การจัดเก็บข้อมูลวิจัยคำประณามบทสถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น ทั้งนี้เพราะพื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่เชิงวัฒนธรรมที่สำคัญในฐานะตัวเมือง (ตัวจังหวัด) ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีผู้คน อาศัยอยู่จำนวนมากถึง ๒๒๒,๖๑๐ คน (พ.ศ. ๒๕๖๐) รวมถึงเป็นพื้นที่ที่มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจำนวนมากซึ่งอาจทำให้ทราบชัดระบบความเชื่อ และ มิติทางสังคมอันน่าจะสื่อให้เห็นถึงมุมมองทางวัฒนธรรมได้ดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการใช้ประណามบทสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่เขตเมืองจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษารูปแบบและการสื่อความหมายทางภาษาในคำประណามบทสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่เขตเมืองจังหวัดอุบลราชธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบแนวความคิดการใช้ประណามบทสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่เขตเมืองจังหวัดอุบลราชธานี
2. ทราบรูปแบบและการสื่อความหมายทางภาษาในคำประណามบทสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่เขตเมืองจังหวัดอุบลราชธานี
3. งานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลงานนี้ไปดำเนินการจัดแสดงองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อธิบายที่มาความเป็นไป และภาพลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีให้ผู้คนทราบได้

หน่วยงานที่นำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานท่องเที่ยว
2. หน่วยงานเทศบาลพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
3. หน่วยงานราชการวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี

โดยแผนจากการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในกลุ่มเป้าหมาย และมีแผนการเผยแพร่เทคโนโลยีสู่กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

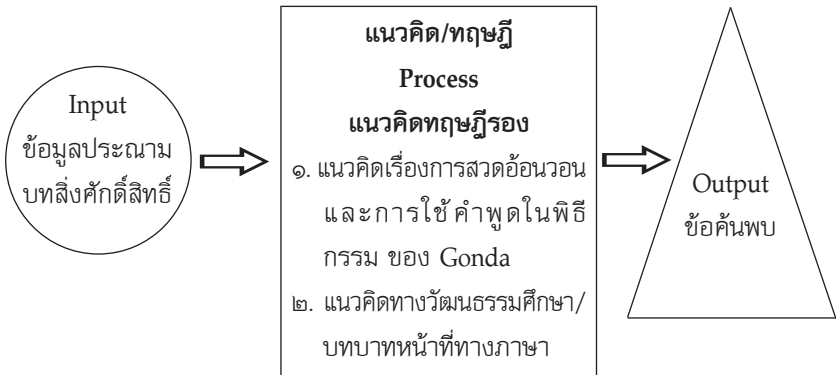
- 1) นำเสนอเอกสาร/ผลการวิจัยแบบรูปเล่ม วีดิทัศน์/ซีดีรอมหรือเอกสารแผ่นพับ หน่วยงานหรือคณะกรรมการวัฒนธรรม หน่วยงานเทศบาลหรือท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี

๒) นำเสนอเอกสารผลการวิจัยในรูปแบบไฟล์ PDF โดยนำเข้าสู่ระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์หน่วยงานนั้นๆ

กรอบแนวคิดหรือทฤษฎีการวิจัย

ทฤษฎี สมมุติฐาน (ถ้ามี) และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

๑. แนวคิดการใช้ถ้อยคำในพิธีกรรม การสวดอ้อนวอน และการบูชาด้วยถ้อยคำของ J. Gonda (ค.ศ. 1989)
๒. แนวคิดบทบาทหน้าที่ในทางคติชนวิทยา
๓. แนวคิดทางวัฒนธรรมศึกษา และบทบาทหน้าที่ทางภาษา

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่เขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองเก่าแก่และเป็นเมืองสำคัญมากในภาคอีสาน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาล้านช้างแบบดั้งเดิม ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์พระพุทธศาสนามีความเปลี่ยนแปลงและรุ่งเรืองอย่างมากในเขตหัวเมืองอุบลราชธานี โดยพบว่า ในพื้นที่เขตตำบลในเมืองอำเภอเมืองอุบลเป็นพื้นที่ที่มีวัดสำคัญจำนวนมากคือ มีวัดที่เป็นพระอารามหลวงมากถึง ๓ วัดด้วยกัน คือ ๑) วัดมหาวนาราม (สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย) ๒) วัดสุปฏิภูมิฯ (สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติ) และ ๓) วัดศรีอุบลรัตนาราม (สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติ) วัดราชฎี

สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ๑๐๑ วัดและวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติก ๑๑ วัด
รวมทั้งสิ้น ๑๑๕ วัด และมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ดังกล่าวทั้งสิ้น ๓๘ องค์
ดังปรากฏในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ แสดงข้อมูลพระพุทธรูปเก่าแก่ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี

ที่	พระพุทธรูป	วัด	อายุสมัย/ที่มา
๑.	พระเจ้าใหญ่ศรี สรรเพชร (พระบาท)	วัดกลาง ต. ในเมือง	สร้างพร้อมเมือง อุบลราชธานี
๒.	พระประธานสิมวัด ก้านเหลือง	วัดก้านเหลือง ต. ขามใหญ่	ของเก่าของวัด
๓.	พระมหากัจจายนะ	วัดข่าโคม ต. ปะอว	บางท่านเชื่อว่าหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล เป็นผู้สร้าง
๔.	พระศรีอริย เมตไตรย	วัดคูเต๋อ ต. แจละแม	ว่านำมาจากประเทศลาว
๕.	พระเจ้าใหญ่	วัดแจ้ง ต. ในเมือง	สร้างพร้อมวัดราว พ.ศ. ๒๔๑๘
๖.	พระทอง	วัดไชยมงคล ต. ในเมือง	เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ อัญเชิญมาจากลาวคราว ศึกย่อ โดนโจรกรรมไปแล้ว
๗.	หลวงพ่อก็คดีสิทธิ์ ศรีมงคล	วัดด้ามพร้า ต. ขามใหญ่	ของเก่าของวัด
๘.	พระเจ้าใหญ่อินทร์ แปลง (จำลอง)	วัดท่าแย ต. ไร่น้อย	พระครูอินทสารโสภณ นำสร้าง
๙.	พระเจ้าใหญ่ องค์ต้อ	วัดใต้พระเจ้าใหญ่ องค์ต้อ ต. ในเมือง	สร้างปี พ.ศ. ๒๓๗๓

ที่	พระพุทธรูป	วัด	อายุสมัย/ที่มา
๑๐.	พระประธาน หอบแจกองค์เก่า	วัดทองนพคุณ ต. ในเมือง	ของเก่าของวัด
๑๑.	พระแสน สุโข อุ้มทอง (๓ องค์)	วัดท่าวังหิน ต. ในเมือง	ของสร้างใหม่
๑๒.	พระเจ้าใหญ่ องค์เงิน	วัดทุ่งศรีเมือง ต. ในเมือง	อายุราวรัชกาลที่ ๓
๑๓.	พระเจ้าใหญ่ ศรีเมือง	วัดทุ่งศรีเมือง ต. ในเมือง	สร้างพร้อมตั้งเมืองอุบล พระครูวิโรจน์รัตโนบล (รอด นนตรี) บุรณะ พ.ศ. ๒๔๕๘
๑๔.	พระประธานในสิม (ไม้)	วัดนาควาย ต. ในเมือง	ของเก่าของวัด
๑๕.	พระบรมสัตตดา	วัดท่าบ่อ ต. แจระแม	สร้าง พร้อมพระพุท ธสัมฤทธิ์เจ้า พ.ศ. ๒๔๕๙
๑๖.	พระประธานสิม วัดบูรพา	วัดบูรพา ต. ในเมือง	ของเก่าแต่เดิม ได้ฐาน บรรจุอัฐิหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล
๑๗.	พระเจ้าวิเศษ พระเจ้าประเสริฐ	วัดปทุมมาลัย ต. ในเมือง	ของเก่าของวัด
๑๘.	หลวงพ่อกเงิน	วัดปากน้ำบุงสระพัง ต. กุดลาด	ขุดได้จากวัดป่าพิฆเนศวร์
๑๙.	พระเจ้าใหญ่มีง มงคลอุบลเทพนิมิต	วัดพลแพน ต. ในเมือง	พระครูวิโรจน์รัตโนบล (รอด นนตรี) สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔
๒๐.	พระแก้วโกเมน	วัดมณีวนาราม ต. ในเมือง	ของเก่าในวัด

ที่	พระพุทธรูป	วัด	อายุสมัย/ที่มา
๒๑.	พระพุทธรูปมณีรัตน์ (หลวงพ่อยิ้ม)	วัดมณีวนาราม ต. ในเมือง	พระประธานอุโบสถ
๒๒.	พระพุทธรูปมณีโชติ	วัดมณีวนาราม ต. ในเมือง	ของเก่าในวัด
๒๓.	พระเจ้าใหญ่อินทร์ แปลง	วัดมหาวนาราม พระอารามหลวง ต. ในเมือง	สร้างปี พ.ศ. ๒๓๕๐
๒๔.	พระเจ้าจอมเมือง	วัดเสียบ ต. ในเมือง	หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล เป็นผู้สร้าง
๒๕.	พระประธาน อุโบสถ	วัดศรีแสงทอง ต. ในเมือง	-
๒๖.	พระแก้วบุษราคัม	วัดศรีอุบลรัตนาราม พระอารามหลวง ต. ในเมือง	สิริของเมือง เขียวสร่งน้ำ ทุกปีสงกรานต์
๒๗.	พระพุทธรูปพิมายเนตร	วัดศรีอุบลรัตนาราม พระอารามหลวง ต. ในเมือง	พระประธานอุโบสถเก่า
๒๘.	พระประธานใน ศาลาการเปรียญ	วัดศรีอุบลรัตนาราม พระอารามหลวง ต. ในเมือง	สร้างจากไม้กั้นเกรา
๒๙.	พระประธานหอ แจกเก่า วัดสระบัว	วัดสระบัว ต. หนองบ่อ	-
๓๐.	พระมหากัจจายณะ	วัดสว่างอารมณ์ ต. ในเมือง	ลอยน้ำมา
๓๑.	พระมิ่งเมือง	วัดสุทัศนาราม ต. ในเมือง	สร้างปี พ.ศ. ๒๔๕๗

ที่	พระพุทธรูป	วัด	อายุสมัย/ที่มา
๓๒.	พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ เจ้า	วัดสุปฏิหารามวรวิหาร ต. ในเมือง	สร้างปี พ.ศ. ๒๔๕๙
๓๓.	พระประธาน อุโบสถวัดหนอง ช้างทอง	วัดหนองช้างทอง ต. แจระแม	
๓๔.	พระประธานหอ แจก วัดหนองไหล	วัดหนองไหล ต. หนองซอน	สร้างปี พ.ศ. ๒๔๕๙
๓๕.	พระประธานลิม	วัดหมากมี ต. กระโสม	
๓๖.	พระเจ้าใหญ่ องค์หลวง	วัดหลวง ต. ในเมือง	สร้างพร้อมเมือง อุบลราชธานี
๓๗.	พระแก้วโพธิ์ชัย	วัดหลวง ต. ในเมือง	
๓๘.	พระเจ้าใหญ่ปากดำ	วัดหลวง ต. ในเมือง	ของเก่าของวัด

ข้อมูลจาก Pukhut (2020, December 12, personal interview)

ขณะเดียวกันก็ปรากฏชัดว่าบรรดาพระพุทธรูปองค์สำคัญต่างๆ ที่ประดิษฐานในพื้นที่เขตอำเภอเมือง ๘ องค์ กลับมีเพียง ๗ องค์ เท่านั้นมีประណามบทสำหรับกราบไหว้^๔ โดยทางวัดได้จัดสร้างแผ่นหินอ่อนจารึกคำประណามบทไว้สำหรับผู้มาสักการบูชาได้สวด โดยวัดที่มีแผ่นประណามบทจำนวนมากที่สุดคือวัดป่าใหญ่ ด้วยว่าวัดนี้ประดิษฐานพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองคือพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง ที่กล่าวเช่นนี้เพราะปรากฏชัดว่า เป็นพระพุทธรูปองค์สำคัญของค์เดียวที่มีการสร้างวัดถุ่มงคลรุ่นต่างๆ แพร่หลาย และมีประชาชนนิยมนับถือกันมากเป็นพิเศษ ลักษณะเช่นนี้จะพบได้ในหน้าเทศกาลซึ่งประชาชนชาวจังหวัดอุบลราชธานี และประชาชนในจังหวัดใกล้เคียงมาสักการบูชามากที่สุด วัดจึงได้รับเงินทำบุญจำนวนมาก

^๔ ในทุก ๆ วัดจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ เช่น พระพรหม เจ้าแม่กวนอิม พระราหู เป็นต้น จะไม่นำมากกล่าวและอธิบายไว้ในที่นี้ เพราะจะทำให้บทความวิจัยมีเนื้อหาวกวนเกินไป อีกทั้งได้อธิบายไว้แล้วในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงเป็นพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยเจ้าพรหมวรราช-
สุริยวงศ์ (ท้าวทิดพรหม) เจ้าเมืององค์ที่ ๒ โดยมีพระมหाराชครูศรีสังฆธรรมวงศา
เป็นผู้สร้าง ตั้งปรากฏในจารึกวัดป่าใหญ่หลายหลัก โดยเฉพาะหลัก ๑ กล่าวถึง
การอุทิศกัลปนา และข้าโองกาสดวายองค์พระ อนึ่ง เป็นประเพณีตามที่กล่าวในจารึกว่า
“...พญาตนใดมาอยู่ดินกินเมือง...ให้บูชาเคารพพระพุทธรูปเจ้าองค์นี้ด้วย เครื่องสักการ
บูชาเหยื่องใด เหยื่องหนึ่ง คือมโหสถคบงัน เมื่อเดือน ๕ เพ็ง ดังนั้น จักได้คำวุทธิศรี
สวัสดิ์แก่ชาวบ้านชาวเมือง...” ชาวเมืองอุบลฯ เคารพพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงมากที่สุด
โดยเฉพาะเรื่องการบนบานศาลกล่าว ปรากฏผลเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์มาก ดังนั้น ภายหลัง
จึงทำให้เกิดการสร้างประณามบทขึ้นเพื่อนมัสการพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง และ
พระพุทธรูปองค์อื่นๆ ที่เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์อีก ๖ องค์ซึ่งมีโครงสร้างที่น่าสนใจ ดังนี้

โครงสร้างการนำเสนอเนื้อหาประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในบริบท พื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี

ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงภายนอกพระวิหารหลวงประดิษฐาน
ป้ายหินอ่อนจารึกคำประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงดังนี้

ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง (ตั้ง นะโม ๓ จบ)

อิมหินานา สักการเหติ อภิปุชิตเหติ	ทิมายโก โหมิ อโรโค สุขโต
สิทธิกิจจัง สิทธกัมมังปัยงมะมะ	ประสิทธิลาโก ชโย โหตุ สัพพะทา
อินทะพุทธรูปัง อภิปาเลตุ มัง	นะโมพุทธาเยฯ

ศรีสวัสดิ์เจริญสุข สารพัดทุกข์ให้เหือดหาย ลาโภอย่าขาดสาย นිරันตะรัง
ประสิทธิเม

พุทธัง สະระณังคัจฉามิ
ธัมมัง สະระณังคัจฉามิ
สังฆัง สະระณังคัจฉามิ
กาย วาจา จิตตประสิทธิเมฯ

ประณามบทนี้แต่งด้วยภาษาบาลีประสมกับภาษาไทยกลาง ส่วนที่เป็นภาษาไทยมีการร้องขอ (invocation) ให้ผู้สวดมีความสุข ปราศจากความทุกข์ มีลาภ (สิ่งที่ควรมีควรมิได้) อยู่เนื่องนิตย์ และปราศจากอันตราย (แปลออกจากภาษาบาลี= นිරันตรัง) ส่วนที่เป็นภาษาบาลีอยู่ตอนต้นและตอนปลายแปลความได้ ดังนี้

ด้วยเครื่องสักการะหลายอย่างต่าง ๆ กันเหล่านี้ที่ข้าพเจ้า ได้น้อมมาบูชาแล้ว ขอให้ข้าพเจ้ามีอายุยืนยาว ปราศจากโรค มีความสุข มีกิจการงานสำเร็จประโยชน์ เป็นที่รักใคร่ของคนอื่น ขอลาภผลและชัยชนะจงสำเร็จแก่ข้าพเจ้าในกาลทุกเมื่อ ขอความ นอบน้อมแด่พระพุทธเจ้า ขอพระพุทธรูปอันได้นามว่าอินทร์แปลง จงปกปักรักษาข้าพเจ้า ข้าพเจ้าถึงพระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์ว่าเป็นสรณะที่พึ่ง ขอกาย วาจา และจิตใจของข้าพเจ้าจง สำเร็จ (แปลโดยผู้วิจัย)

เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า เนื้อหาของประณามบทมีสาระสำคัญสามส่วน คือ ส่วนต้นกล่าวถวายเครื่องสักการบูชาประสมกับการร้องขอความสุข และ สวัสดิมงคลต่าง ๆ ส่วนที่สองแสดงความนอบน้อมพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง และส่วน สดสุดท้ายบารณาตนหรือมอบตนว่าเป็นผู้ถึงพระรัตนตรัยประกอบกับการร้องขอความ สำเร็จในชีวิต ประเด็นที่น่าสนใจคือ การนำคำภาษาไทยที่มีสัมผัสมาประสมในคาถา ประณามบทหรือบทสวดเป็นรูปคำร้อยกรองหรือคาถา^๔ โดยเป็นคำภาษาบาลีประสม กับคำไทยที่ได้รับการขัดเกลาปรับแต่งเป็นร้อยกรองประเภทร่ายในระดับดี มีสัมผัส นอกหรือสัมผัสใน “ศรีสวัสดิ์เจริญสุข สารพัดทุกข์ให้เหือดหาย ลาโภอย่าขาดสาย นิรันตรัง ประสิทธิเม”

ลักษณะการประดิษฐ์เป็นร้อยกรองภาษาบาลีหรือคาถา ประสมประสาน กับคำไทยที่มีสัมผัสคล้ายบทสวดมนต์หรือคาถาที่พระสงฆ์ใช้สวดในพิธีกรรมเช่นนี้

^๔ คำว่า “คาถา” ความหมายดั้งเดิมและยังคงใช้กันในหมู่ผู้เรียนบาลีคือบทร้อยกรอง ที่บังคับคณะฉันทน์ ต่อมาผู้ใช้หมายถึงบทสวดหรือสิ่งที่สวดออกมาเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น คาถาจุดเทียนชัย คาถาหวานทราย คาถากันผี ฯ ซึ่งแต่งขึ้นใหม่มีความหมายตามความเชื่อและความประสงค์เฉพาะ

Gonda อธิบายว่า รูปแบบภาษาร้อยกรองถือเป็นภาษาที่มีพลังกว่าและเหมาะสมกว่า บทร้อยแก้วที่ใช้สวดในพิธีกรรมต่างๆ ภาษาที่มีความสำคัญมาก การสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจ ด้วยเสียงจึงเป็นการแสดงความรู้สึกมากบ้างน้อยบ้าง (แล้วแต่พิธีนั้น ๆ) คุณสมบัติของ คำที่สวดจึงมีพลังอำนาจ มีความศักดิ์สิทธิ์ และมีได้จำกัดเฉพาะความหมายของคำในการสื่อสารเท่านั้น (Gonda, 1989, p.15) เมื่อเป็นเช่นนี้จึงพิจารณาได้ว่า ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงที่แต่งเป็นรูปคาถาภาษาบาลีโดยมีคำภาษาไทยในลักษณะ ร้อยกรองประสมดังกล่าวเป็นถ้อยคำที่แต่งขึ้นเพื่อแสดงความรู้สึกเชื่อมโยงกับอำนาจของพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงผ่านรูปของภาษาที่มีลักษณะพิเศษเน้นถึงความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งตอนต้นจะต้องกล่าวคำแสดงความเคารพมัสการก่อนแล้วขอคำอำนวยการ จึงสันนิษฐานได้ว่า ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงน่าจะสอดคล้องกับแนวคิดของ Gonda เรื่องการใช้อาคีสในสังคหอินเดียบราหฺมณ ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่อาจสามารถอธิบายและใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวคิด โครงสร้าง และการใช้ภาษาในประณามบท ที่กล่าวเช่นนี้เพราะแนวคิดดังกล่าวได้เคยใช้วิเคราะห์การใช้ประณามบทในตอนต้นวรรณคดีบาลีชั้นอรรถกถาในงานวิจัยของ Srion, S. Phramaha. (2007) ซึ่งได้ข้อสรุปงานวิจัยที่ชัดเจนว่า แม้การรังสรรค์คัมภีร์พระพุทธศาสนาในชั้นอรรถกถาเองก็ปรากฏการนมีสการแล้วร้องขอคำอำนวยการเช่นเดียวกับในอาคีสในวัฒนธรรมสมัยพระเวทในสังคหอินเดียบราหฺมณ ซึ่งแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเป็นกรรมนิยมและเน้นสอนเรื่องอนัตตาเป็นหลัก กระนั้นกลับพบว่า มีประณามบทภาษาบาลีในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาที่แต่งโดยพระภิกษุชาวพุทธในพุทธศตวรรษที่ ๘-๙ มีเนื้อหาเช่นเดียวกับอาคีสซึ่งเป็นลักษณะของการใช้มนต์แบบหนึ่ง Frist Staal (1986) กล่าวว่า ในวัฒนธรรมเอเชีย “มนต์” (สันสกฤตใช้รูป มันตระ) เป็นกระบวนการการใช้เสียงทางศาสนา (religion sound) กล่าวคือ การใช้เสียงสวดบ่น หรือพร้าออกมาเป็นกระบวนการทางพิธีกรรมของศาสนา ซึ่งมักพบในศาสนาที่มีกำเนิดจากอินเดียคือทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ต่างนิยมใช้เสียงสวดในพิธีกรรมที่เรียกกันว่า “มนต์” ด้วยกันทั้งคู่ (Staal, 1986, p.44) ในปัจจุบันการสวดมนต์แบบศาสนาอินเดียยังคงได้ดำเนินเรื่อยมาในชนเผ่าที่รับศาสนาจากอินเดีย เช่น ชนเผ่าไท-ลาว รวมถึงอีสาน โดยมีการสวดแบบพิเศษออกไป ดังพบว่ามิใช่คนจำนวนมากนิยมสวดประณามบทสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังที่พบในสังคหพุทธท้องถิ่นอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ลักษณะเช่นนี้ย่อม

แสดงให้เห็นว่า ขนบการสวดมนต์ได้เข้าไปมีอิทธิพลและดำรงอยู่ในวัฒนธรรมของ ผู้คนที่รับศาสนาจากอินเดีย ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงจะใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นหลักในการ วิเคราะห์และอธิบายเชื่อมโยงบริบทประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

ประเด็นสำคัญที่ควรอธิบายไว้ในที่นี้คือ รูปคำภาษาบาลี “อภิปาเลตฺ” ใน ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงแปลความว่า “จงอภิบาล หรือปกปักรักษา” เป็น กริยาบัญญัติวิภคิตติ (imperative) มีคำแปลประจำรูปกริยาว่า “จง, เกิด ของจง”^๖ ซึ่งแสดงความปรารถนาต้องการให้เกิดบางอย่าง อ้อนวอนขอบางอย่าง หรือให้มีบาง สิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ในภาษาสันสกฤตเรียกกริยานี้ว่า “กริยาบัญญัติวิภคิตติ” เป็น กริยาที่แสดงการขอร้องคำสั่งความจำเป็นหรือความปรารถนา (Bussayakul, W., 1990, p.86) บทที่นิยมใช้บัญญัติวิภคิตติยังได้ปรากฏในวัฒนธรรมการสวดมนต์ และบทสวด ในพิธีสำคัญในพระพุทธศาสนาอีกด้วย เช่น ในรัตนปริตต์ “ยานิธะ ภูตานิ สะมาคะตานิ ภูมมานิ วา ยานิ วะ อันตะลิกเขตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปุชิตังพุทฺธัง นะมัสสามะ สุวตฺถิ โหตุ” (ขอเทวดาบนพื้นดินและในอากาศทั้งหลาย ผู้มาประชุมกันอยู่ในที่นี้ จงร่วมกันนมัสการพระพุทธเจ้าผู้เสด็จไปอย่างงาม อันเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย บูชาแล้ว ขอจงมีความสวัสดิ์เกิด) บางทีก็อาจไม่เป็นการนอกเรื่องที่จะพิจารณา กริยากริยาเช่นนี้ที่หลายครั้งใช้ในความหมาย “วิงวอน” ในคัมภีร์ฤคเวทกริยาเช่นนี้ใช้ในข้อความของการเชิญเทพเจ้าเป็นองค์ๆ ไปให้มาประทับยังยัญพิธีที่ประกอบอยู่ ให้มาปรากฏตัวในที่นั้นๆ และเข้าร่วมพิธี ทั้งนี้ก็เพื่อให้เทพเจ้าสำแดงพลังอำนาจ เชิงอำนาจประโยชน์แก่พิธีกรรมที่ทำอยู่ บางครั้งก็เพื่อวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง ลงไปอย่างมีเป้าหมายด้วย (Gonda, 1989, p.130) รูปกริยาดังกล่าวนี้เป็นตัวแทน หรือสื่อแนวคิดในเรื่องการร้องขอและเอื้อประโยชน์ (Gonda, 1989, p.145) กริยาที่กวีใช้ แต่งคำในเชิงร้องขอวิงวอนเป็นกริยาอาขยาตหมวดบัญญัติวิภคิตติ (imperative) ที่เป็นกริยาวิภคิตติเดียวกับกริยาที่ใช้ในคำร้องขอและวิงวอนต่อเทพเจ้าในยัญพิธี สมัยพระเวทบทนานทีและบทภทรตวากยะในละครสันสกฤต (Srion, S, Phramaha, 2007, p.97) ลักษณะเช่นนี้สื่อให้เห็นว่า ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงส่วน

^๖ รูปกริยาที่คุ้นเคยปรากฏในคำแม่เมตตา “สพเพ สตฺตา อเวรา โหนตุ” แปลว่า “ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวรภัย”

ที่เป็นภาษาบาลีร้อยกรองไม่รวมบทถึงไตรสรณคมน์มีโครงสร้างสำคัญ ๓ ส่วนคือ ตอนต้นแสดงความเคารพด้วยถ้อยคำน้สการพร้อมกับการขออำนาจพร ตอนกลาง แสดงความนอบน้อมแล้วร้องขอคำอำนาจพร และตอนท้ายขอให้พระเจ้าใหญ่อินทร์ แบ่งปกปักษ์รักษา ลักษณะเช่นเดียวกันนี้ยังพบในประณามบทพระแก้วโกเมน ดังนี้

ประณามบทพระแก้วโกเมน (ตั้ง นะโม ๓ จบ)

อะระหัง ปะนะ สัมพุทโธ	ภะคะวาโย ตะถาคะโต
โลกะวิทู อธิปปันโน	กิตติสัทโท อนุตตะโร
พุทเธรูปุ โห นาเมณ	โส โกเมนาติ วุจจติ
ฐิตะ มะถีนวาราเม	ชะนาหัง ปุชะโก ะระโร
พุทเธรูปุัง สุสันฐานัง	วันทามิ สิริสะสา อะหัง
ตันเตชะสาธุภาเวนะ	โหตุ เม ชะยะมังคะสันติฯ

พระตถาคตเจ้าพระองค์ใดเป็นผู้ไกลจากกิเลส ทรงตรัสรู้เองโดยชอบ ทรงเป็นผู้จำแนกแจกธรรม เป็นผู้ทรงรู้แจ้งโลก เสด็จอุบัติแล้วในโลกนี้ ทรงมีความยอดเยี่ยม ก็พระพุทธรูปปฏิมาผู้เป็นองค์แทนพระตถาคตเจ้าพระองค์นั้นแลอันเขาขนานนามว่า “พระแก้วโกเมน” ประดิษฐานแล้ว ณ วัดมณีวันาราม (ปาน้อย) เป็นพระพุทธรูปองค์ประเสริฐที่ควรบูชาของมหาชน ข้าพเจ้าขอน้อมวันทาการพระพุทธรูปที่มีลัญฐานอันดีเลิศด้วยเศียรเกล้า ด้วยอาณุภาพแห่งการน้อมวันทานั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้าด้วยเทอญฯ (แปลโดย ผู้วิจัย)

เมื่อพิจารณาเนื้อหาประณามบทที่แปลแล้วจะพบว่า ตอนต้นเนื้อหาเน้นการสรรเสริญ พรรณนาลักษณะและที่อยู่ของพระพุทธรูป ต่อจากนั้นแสดงการน้สการแล้วร้องขอสวัสดิมงคล หากพิจารณาแล้วจะพบว่า โครงสร้างประณามบทดังกล่าวนี้มีสองส่วน และสอดคล้องกับประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงในเรื่องของคำขออำนาจพรให้เกิดมงคลและสิ่งดีงามตามมาจากการแสดงน้สการถวายความเคารพ ลักษณะดังกล่าวสื่อให้เห็นว่า การร้องขอให้เกิดบางสิ่งบางอย่างขึ้นนี้จะพบได้ในประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในอำเภอเมืองอุบลราชธานี

เมื่อสังเคราะห์ข้อมูลข้างต้นทั้งหมดแล้วได้พบว่า ประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อำเภอเมืองอุบลราชธานีทั้ง ๗ องค์นี้ มีโครงสร้างการใช้ภาษาที่สำคัญใกล้เคียงกันนั่นคือตอนต้นกล่าวคำสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยหรือพระพุทธรูปองค์นั้น ๆ ตอนกลางกล่าวคำอธิษฐานน้อมน้อมสักการหรือแสดงความเคารพอย่างสูงสุด และตอนท้ายขอพรให้การกล่าวคำประณามบทหรือนอบน้อมอำนาจผลในทางบวกหรือเป็นคุณมีสวัสดิมงคลเป็นต้น แก่ผู้กล่าวคำประณาม สามารถแสดงในรูปแบบตารางที่ ๒ ดังนี้

ตารางที่ ๒ แสดงโครงสร้างประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ อำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี

ชื่อพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์	ตอนต้น	ตอนกลาง	ตอนท้าย
๑. พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง	สักการะ/ นมัสการ	ร้องขอ คำอำนวยพร	ร้องขอ คำอำนวยพร
๒. พระเจ้าใหญ่องค์หลวง ๓. พระแก้วโพธิุรย์ ๔. พระเจ้าใหญ่องค์ดี ๕. พระแก้วโกเมน	สรรเสริญ พรณนาคุณ	สักการะ/ นมัสการ	ร้องขอ คำอำนวยพร
๖. พระบรมมิ่งวัดกลาง	สักการะ/ นมัสการ	สรรเสริญ พรณนาคุณ	ร้องขอ คำอำนวยพร
๗. หลวงพ่อเงินวัดปากน้ำบึงสะพัง	-	-	ร้องขอ คำอำนวยพร

จากตารางที่ ๒ จะพบว่า โครงสร้างประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์มีความแตกต่างกัน คือ ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงจะมีคำอำนวยพรทั้งตอนกลางและต้น หมายเลข ๒-๕ ตอนต้น สรรเสริญพรณนาคุณ ตอนกลางสักการะ/นมัสการ และตอนท้ายร้องขอคำอำนวยพร ส่วนพระบรมมิ่งวัดกลางมีโครงสร้างคล้าย ๕ องค์ เพียงแต่มีการสลับคำสักการะ/นมัสการก่อนคำสรรเสริญพรณนาคุณ ส่วนหมายเลข ๗ จะพบว่า มีลักษณะต่างจากหมายเลข ๑-๖ คือมีเพียงร้องขออำนวยพรในตอนท้าย และพระพุทธรูปหมายเลข ๗ เองก็มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญคือเป็นพระสำหรับการศึก และเป็นพระพุทธรูปที่ขุดพบไม่ได้มีประมุขชนสร้างขึ้น ลักษณะดังนี้อาจเป็น

เหตุให้ประณามบทหลวงพ่อกเงินไม่มีโครงสร้างส่วนต้นและกลาง

เมื่อพิจารณาโครงสร้างประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๗ องค์ มีโครงสร้างที่เหมือนกันคือ ตอนท้ายจะต้องปรากฏคำอำนวยการร้องขอให้เกิดสวัสดิ มงคลและความสุขแต่ผู้กล่าวคำประณาม ลักษณะเช่นนี้ยังพบในประณามบทงาน นิพนธ์ภาษาบาลีชั้นอรรถกถา เช่น คัมภีร์สมันตปาสาทิกาพระพุทโธโฆษะ(Siamrattepi- takatthakatha. 1992, p.1) กล่าวว่า “ข้าพเจ้านมัสการอยู่ซึ่งพระรัตนตรัยที่ควรแก่ การนมัสการโดยส่วนเดียวได้ประสบบุญอันยิ่งใหญ่ไพบูลย์ด้วยอานุภาพแห่งบุญอันเกิด จากการนมัสการนั้น **ขอให้ข้าพเจ้ารอดพ้นจากอันตราย**” และในอรรถกถาปรามัตถทีปนิ (ขุ.อ.) พระธรรมปาละ (Siamrattepitakatthakatha. 1992, p.1) กล่าวว่า “ด้วยเดชแห่ง บุญที่เกิดจากการว้ณาพระรัตนตรัยดังพรรณนามาแล้วนี้ **ขอให้ข้าพเจ้าจงแคล้วคลาด จากอันตรายในที่ทุกสถาน**” เป็นต้น การสรรเสริญแล้วตามด้วยถ้อยคำแสดง ความปรารถนาร้องขอในแง่มุมแบบมันตระสอดคล้องกับวรรณกรรมและธรรมเนียม ปฏิบัติของศาสนาอื่นอีกมากมาย (Gonda, 1989, p.88) เมื่อพิจารณาแล้วจึง นำเชื่อได้ว่า แนวคิดเรื่องการแสดงความปรารถนาขออำนวยการในตอนท้ายประณาม บทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์นี้พบในชั้นอรรถกถา และน่าจะเป็นแนวคิดที่เป็นสากล อีกทั้ง จะพบว่า ประณามบททั้งหมดมีโครงสร้างใกล้เคียงกัน ยกเว้นประณามบท หลวงพ่อกเงินวัดปากน้ำเท่านั้นที่ไม่มีถ้อยคำพรรณนาหรือสรรเสริญตอนต้นและ นมัสการ ในแง่ของโครงสร้างประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จะขึ้นต้นด้วยคาถา ภาษาบาลีที่มีเนื้อหามอบน้อมต่อพระพุทธรูปองค์นั้น ๆ ช่วงกลางหรือท้ายมักใช้ทั้ง ภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งมีเนื้อความคล้องจองกันส่วนมาก เน้นให้เกิดสวัสดิมงคล ความสุข ความเจริญรุ่งเรือง มีลาภ และปราศจากอันตรายเป็นการกล่าวคาถาแล้ว อ้างสรรเสริญพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งใกล้เคียงกับประณามบทในตอนต้นคัมภีร์ อรรถกถาทั้งยังพบว่าประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี ยังนิยมใช้ภาษาบาลีประพันธ์ซึ่งจะกล่าวถึง ดังนี้

บทบาทของภาษาบาลีในการสร้างสรรค์ประณามบท

ประเด็นสำคัญที่ควรอธิบายไว้ในที่นี้คือตำนานหรือประวัติของพระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์ โดยพบว่าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์แต่ละองค์จะมีเรื่องราวที่สัมพันธ์กับเมือง

อุบลราชธานีตัวอย่างเช่น พระเจ้าใหญ่อินแปลงเป็นพระคูบ้านคูเมืองของจังหวัดอุบลราชธานี มีขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๓ เมตร สูงประมาณ ๕ เมตร ก่อสร้างด้วยการก่ออิฐถือปูนพร้อมกับลงรักปิดทอง โดยพระมหाराชครูศรีสังฆธรรมวงศา ได้นำพาศิษยานุศิษย์สร้างองค์พระเจ้าใหญ่เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐ มีความในจารึกวัดป่าใหญ่หลักที่ ๑...ชื่อว่าพระเจ้าอินแปลง^๑ ให้คนแลเทวดาคอยสำแดงรักษาบูชาอย่าให้มีอนารายอันตายแก่พุทธรูปเจ้าองค์วิเศษเพื่อให้เป็นมงคลแก่บ้านเมือง...” (Punnothok, 1987, p. 373-374) พระพุทธรูปประจำเมืององค์ต่อมาคือพระบพม่วัดกลาง นาม “พระบพม่วัดกลาง” หรือ “พระเจ้าใหญ่วัดกลาง” เป็นพระประธานองค์ดั้งเดิมของวัดกลางสร้างเมื่อราว พ.ศ. ๒๓๓๖ เรียกว่า พระบพม่วัดกลาง เพราะสร้างด้วยส่วนผสมหลักคือ เกสรดอกบัว และว่านจำปาศักดิ์ปิ่นละเอียดอธิษฐานก่อนปั้นเป็นองค์พระบพม่วัดกลาง (ไม่มีเหล็กเสริมภายใน) ที่มาของชื่อพระบพม่วัดกลาง และความเชื่อ กล่าวว่า มาจากคำว่า บัว คือ ปทุม – ปทม – บพม่วัดกลาง หมายถึงพระดอกบัว ได้แก่ บัวหลวง มีสีแดง กลิ่นหอม เป็นพระพุทธรูปที่ประสาทรเกียรติก่อให้เกิดความสำเร็จตามแรงแห่งสังฆาธิษฐานปรารถนา และเป็นหนึ่งในของดีเมืองอุบล ตามคำพังเพยโบราณ “พระบพม่วัดกลาง พระบางวัดใต้ หอไตรวัดทุ่ง” และ “จั่งแม่นงามปานพระบพม่วัดกลาง” (Wisitpattanaporn, Phragru, 2014, p.5)

ต่อมาพระแก้วไพฑูรย์ ถือเป็นพระองค์สำคัญคูเมืองอุบลราชธานี พระพุทธรูปองค์นี้เป็นสมบัติของเจ้านายเมืองอุบลราชธานีตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษของเจ้าคำผงได้ถวายให้เป็นสมบัติของวัดหลวงคู่กับพระแก้วบุษราคัม เมื่อเจ้านายทางกรุงเทพฯ มาปกครองเมืองอุบลราชธานี ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เจ้านายดั้งเดิมพื้นเมืองอุบลราชธานีเกรงว่าเจ้านายทางกรุงเทพฯ จะบังคับเอาพระแก้วทั้ง ๒ องค์ไปเป็นสมบัติส่วนตัว จึงได้พากันนำพระแก้วทั้ง ๒ องค์แยกไปซ่อนไว้มิให้ผู้ใดล่วงรู้ คราวสร้างวัดศรีทอง (วัดศรีอุบล) เจ้าอุปฮาด (โท) นำพระแก้วบุษราคัมไปถวายท่านเทศมณี (ม้าว) เป็นผู้รักษาไว้ ส่วนพระแก้วไพฑูรย์ เจ้านายเมืองอุบลราชธานีได้นำไปเก็บรักษาไว้เอง

^๑ คำว่า อินแปลงในที่นี้สะกดตามต้นฉบับ หนึ่งในชื่อพระพุทธรูปนี้มีรูปคำเขียนหลายแบบ เช่น อินทร์แปลง อินแปลง แต่ผู้เขียนใช้คำว่า “อินทร์แปลง” ตลอดทั้งบทความเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

ด้วยถือว่าเป็นมรดกล้ำค่าจากบรรพบุรุษ ต่อมา ดร.บำเพ็ญ ณ อุบล ได้นำมาถวาย แต่ พระครูวิลาสกิจจารุ เจ้าอาวาสวัดหลวงในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เพื่อเป็นสมบัติของ วัดหลวงสืบต่อไป (Choksawat and Ngopok, 2007, p. 25-26)

ส่วนพระแก้วโกเมนเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขัดสมาธิเพชร สันนิษฐานว่าเป็นศิลปะล้านนา ขนาดหน้าตักกว้าง ๓ นิ้ว สูง ๔ นิ้ว แกะจากแก้วสีแดงเข้ม มีประวัติว่าอัญญาัญญูมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) โดยเป็นสมบัติดั้งเดิมของเจ้าปางคำ ตกทอดมายังพระวอพระตา และเจ้านายผู้สร้างเมืองอุบลราชธานีและปิดเป็นความลับไว้ โดยเจ้าอาวาสวัดมณีวนารามทุกรูปเป็นผู้รักษาไว้สืบทอดกันมา กระทั่งพระกิตติญาณโสภณ (แสง นาคเสโน) ได้เชิญออกมาให้ญาติโยมได้สร่งน้ำในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้นมา และพระเทพวราจารย์ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันได้สร้างหอพระแก้วโกเมน เป็นที่ประดิษฐานจัดประเพณีนมัสการสมโภชทุกปี และอัญญาัญญูออกให้สร่งน้ำในเทศกาลสงกรานต์เรื่อยมา (Weesapen and Other, 2018, p.12)

สำหรับพระเจ้าใหญ่องค์ต่อเส้ากันว่า พระพุทธรูปองค์นี้ได้ถูกห่อหุ้ม ทาปอมพอกเอาไว้ พอกด้วยเปลือกไม้บดละเอียด ข้างบนผสมผงอิทธิเจ และทองคำ เงิน นาค สักริต เงินรางกาชาดชะพอก ใช้น้ำเกลี้ยง น้ำชาดผสมทาปอมพอกแล้วลวกปิดทอง (Wat Tai Phracaoyai Ongtue, 2017, p.13 - 14) ในจารึกวัดใต้เทิง ๑ ได้กล่าวว่า อัครวราชครูปุตีสัตถรรวมวงศา และพระพรหมราชวงศาภูมินทร์ เป็นประธานสร้างองค์พระเจ้าใหญ่องค์นี้ขึ้น “...สมเด็จพระอัครวราชครูปุตีสัตถรรวมวงศา เจ้าจึงมาใส่ตกแต่ง จึงอยู่ไสตสุขแห่งด้วยเดชประจงไว้ จึงชวนขวายหากีสมขอได้ ขนทองมีประมาณ ๙ แส่นบาทบน จึงพร้อมกันหล่อพุทธรูปสร้อยสัพพัญญูยอดแก้ว ก็ดี...ในกาลนั้นจึงชมพระนามวิลาส พุทธรูปเจ้าชื่อว่า เมตตริยสัทโธด้วยมหันตศรัทธา โสภภาพ มีใจอันสลอาดด้วยกุศลปรารถนา ขอให้ได้ยังอรหันตผลญาณ ในอนาคตกาล เบื้องหน้าในสำนักพระพุทธเจ้าอริยมเมตตริยโยเจ้าฟ้าอันอยู่ห้องดุสิตา ขอให้ได้ตั้งค้ำค้ำปรารถนา อย่าคลาดแคล้วก็ข้าเทอญ...” (Ponnothok, T., 1987, p402-403) พระเจ้าใหญ่องค์หลวงสร้างโดยพระประทุมวราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) เจ้าครอบครองเมืองอุบลราชธานีองค์แรกได้ให้ช่างชาวเวียงจันทน์สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๔ เพื่อเป็นพระประธานประจำตัววัดหลวงประดิษฐานอยู่ในวิหารพระเจ้าใหญ่องค์หลวง

(ศาลาการเปรียญ) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจของชาวเมืองอุบลราชธานีและเป็นพระพุทธรูปองค์แรกของเมือง (<https://www.noomsaotours.co.th/>: online)

ส่วนหลวงพ่อกเงินเป็นพระปางมารวิชัยที่เชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปประจำกองทัพพระวอ-พระตา และถือกันว่าครั้งหนึ่งยังเคยเป็นพระพุทธรูปที่เจ้าปางคำแห่งนครเข็ญรังอุฎฺเฐยขึ้นเป็นพระชัยหลังช้างออกรบ อีกทั้งยังเป็นพระพุทธรูปที่พบในนิมิตพระมงคลธรรมาวัณณ์ (บุญจันทร์ ปรานพิมพ์) ที่แสดงอภินิหารลำแสงยิงไปที่เครื่องบินสหรัฐอเมริกานำให้เสียการทรงตัวสมัยสงครามเวียดนาม (๒๕๔๗-๒๕๕๘) (Sangyu, T., 2006, p.25) ตามตำนานจะพบว่า มีลักษณะที่แตกต่างกับองค์อื่นในแง่ที่ว่า เป็นพระสำหรับการศึก และเป็นพระพุทธรูปที่ขุดพบไม่ได้มีประชุมชนสร้างขึ้น เมื่อพิจารณาเชิงประวัติจะพบว่า พระพุทธรูปทั้ง ๗ องค์คูเมืองอุบลราชธานีนี้ถือเป็นพระเก่าแก่มีประวัติและความเป็นมาสัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมชาวเมืองอุบลราชธานีมากกว่าครั้งถือเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเมืองเคารพมาหลายชั่วอายุคน เมื่อเกิดความเคารพศรัทธาแล้วก็ย่อมนำมาซึ่งความแนวคิดการพึ่งพิงพระพุทธรูปคูเมืองในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยึดเหนี่ยวจิตใจ และใช้ประณามบทเพื่อเชื่อมโยงตนเองเข้าไปถึงพระพุทธรูปองค์นั้นๆ ผ่านภาษาลักษณะพิเศษ ภาษาที่รังสรรค์ขึ้นมาประณามพระพุทธรูปเช่นนี้อาจถือเป็นสิ่งที่มีพลังอำนาจมากกว่าเครื่องมือสื่อสารธรรมดาทั่วไป อีกทั้งยังมีมิติการสื่อความหมายเกินกว่าเนื้อหาในภาษา หรือในขณะที่เนื้อหาอาจไม่มีอะไรเลยก็ได้ หรือการที่ภาษาเฉพาะมีไว้เพื่อการสื่อสารในวงในและเพื่อแสดงอาณาจักรความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับส่วนอื่นๆ ของสังคม (Eosewong, 2002, p.7) แสดงให้เห็นว่าภาษาน่าจะเป็นมากกว่าเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารทั่วไป ลักษณะเช่นนี้พบในภาษาที่ปรากฏในบทสวด Damien and Charles (2010, p. 495) อธิบายคำว่า “มนตร์หรือมนต์” ไว้ใน Encyclopedia of Buddhism ว่า ชาวพุทธนิกายฝ่ายมหายานเองนิยมสวดมนตร์ก็เพราะต้องการสร้างกรรม (ดี) เชื่อมโยงระหว่างตัวผู้สวดหรือปฏิบัติพิธีกรรมไปถึงพระพุทธเจ้าด้วยการร้องขอ (invoked) ผ่านบทมนตร์นั่นเอง การสวดมนต์ก็คือการใช้ภาษาที่แปลงออกมาเป็นคำรวมกัน ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในเมืองอุบลราชธานีที่นอกจากภาษาจะมีอำนาจ และอาจเป็นมากกว่าเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารทั่วไปแล้ว เสียงในศาสนาสำหรับชาวพุทธเอง คำแต่ละคำที่เปล่งออกไปเป็นภาษา น่าจะมีพลังอำนาจเชื่อมโยงไปถึงพระพุทธเจ้าผ่านการสวดด้วย ซึ่งพบในประณามบทพระพุทธรูป ๗ องค์มีลักษณะสำคัญเฉพาะ ดังนี้

ประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในอำเภอเมืองอุบลราชธานี

ตารางที่ ๓ แสดงภาษาที่ใช้ในประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ อำเภอมือง
จังหวัดอุบลราชธานี

ประณามบท	ภาษา บาลี	ภาษา บาลี+ไทย	สรรเสริญ คุณลักษณะ	นมัสการ	ขออำนวยการ
พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง		✓	✓	✓	✓
พระเจ้าใหญ่องค์หลวง	✓		✓	✓	✓
พระแก้วโพธิ์ชัย	✓		✓	✓	✓
พระบพม่วัดกลาง	✓		✓	✓	✓
พระเจ้าใหญ่องค์ดี บรมโพธิสัตว์	✓		✓	✓	✓
พระแก้วโกเมน	✓		✓	✓	
หลวงพ่อบึงวัดปากน้ำ		✓			✓

จากตารางจะพบว่า ประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์พื้นที่วิจัยจะแต่งเป็นภาษาบาลีเป็นหลัก และภาษาบาลีประสมภาษาไทย เช่น ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง “อินทะพุทธรูบั้ง อภิปาเลตุ มังนะโมพุททายะฯศรีสวัสดิ์เจริญสุข สารพัดทุกข์ให้เหือดหาย ลาภโยชชาตสาย นිරันตะรัง ประสิทธิเม” พระเจ้าใหญ่องค์ดีบรมโพธิสัตว์ “อริยะ อริยะ เมตตรัยสิทธิ์โธนะโมพุททายะฯจงมาเป็นศรีคุ้มครองของตัวลูกนี้เทอญฯ” พระเจ้าใหญ่องค์หลวง “นะโม การัสสะเตเชนะอะโรโค โหมินิพพะโยสุขัง สิตถิพะลัง ภาคยัง มัยหัง ภาวันตุ สัพพะทาติ” พระบพม่วัดกลาง “ทีปะธูปาทิสักการเนตตะวา ปุชชยามิหังอิฉิตัง ปัตถิตัง มัยหัง ขิปปะเมว สะมิขณันตฺฯ” ทำให้ทราบว่ (๑) เนื้อหาของประณามบทสะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่องมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่วิจัยที่ต้องการที่พึ่งทางใจ แต่ได้สร้างระบบการพึ่งพิงด้วยการสรรเสริญ นมัสการ แสดงความเคารพสูงสุดแล้วร้องขอผลจากการถวายประณามนั้น (๒) เนื้อหาส่วนท้ายการขออำนวยการมีลักษณะใกล้เคียงกับอาศิฐในพิธีกรรมของพราหมณ์ในวัฒนธรรมอินเดียโบราณในนิคมกฤตในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาและฎีกา ซึ่งพระภิกษุและภิกษุณีได้รับจนไว้ และบทภาวนาที่ปรากฏในตอนท้ายบทละครสันสกฤต

และ (๓) แนวคิดการใช้ภาษากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์นิยมใช้ภาษาบาลี ขณะเดียวกันกลับพบว่า ประณามบทพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงเป็นต้นแต่งด้วยภาษาบาลีประสมไทย เนื้อหา ประณามบทถือเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างผู้สวดกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และ ถือเป็นภาษาพิเศษที่เชื่อกันว่ามีอำนาจ ศักดิ์สิทธิ์ และมีพลังกว่าคำไทยธรรมดาทั่วไป ดังจะพบว่าภาษาที่ใช้มีการนำเข้าฉันทลักษณ์และแม่มีคำไทยเรียงเป็นร้อยมีการส่งสัมผัส บ้าง Gonda (1989, p 15) อธิบายว่า ผู้นิพนธ์มักใช้ถ้อยคำขัดเกลารับแต่ง ให้สูงส่งอาจจะมีสัมผัสนอกหรือสัมผัสในเช่นเดียวกับร้อยกรองที่ใช้ในพิธีกรรม หรือที่ใช้สวดในพิธีกรรม รูปแบบภาษามีพลังกว่าและเหมาะสมกว่าบทร้อยแก้ว ทั่วๆ ไปในพิธีกรรมระดับของภาษาเช่นนี้ย่อมมีความสำคัญมาก คำที่สวดออกมา แต่ละครั้งมีพลังอำนาจและศักดิ์สิทธิ์ และมีสถานะสูงกว่าการสื่อสารแบบปกติ ทั่วไป ประเด็นที่ ๓ ดังอธิบายถึงถือเป็นลักษณะพิเศษของประณามบทพระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์อำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวคือประณามบทดังกล่าวนี้ควรถือเป็น ประณามบทวัฒนธรรมแบบประสมประสานอันแสดงให้เห็นความกลมกลืนระหว่าง วัฒนธรรมภายนอกคือพระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย ผู้สวดย่อมเข้าใจ ความหมายในขณะสวดและส่งผลต่อระบบความคิด อันแตกต่างจากประณามบทใน วัฒนธรรมอื่นเช่นคำไหว้พระพุทธรูปล้านนาที่แต่งเป็นภาษาบาลีล้วน

เมื่อพิจารณาแล้วแนวคิดเช่นนี้เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับคำบูชาพระธาตุและ พระพุทธรูปสำคัญในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยซึ่งเป็นบทประพันธ์ภาษา บาลีที่มีเนื้อหาแสดงโครงสร้างและส่วนประกอบคล้ายกัน คือมีคำกล่าวแสดงความ เคารพบูชาด้วยบทนมัสการกราบไหว้นันทลชา ณะภูมิอธิบายว่า คำไหว้พระธาตุได้แสดง พรรณนาปูชนียวัตถุ ได้แก่ พระบรมสารีริกธาตุพระเจดีย์และพระพุทธรูป ทั้งยังมีสิ่ง ลักการบูชาอื่นๆ เช่น พระรัตนตรัยสัตตมหาสถานพระศรีมหาโพธิ์ และรอยพระพุทธรูป สอดแทรกไว้บ้าง มีคำพรรณนาสรรเสริญปูชนียวัตถุเป็นคำแฝงความรู้สึกศรัทธา สื่อ ความหมายละเอียดละไม แสดงความคิดความเชื่อประการต่างๆ อันเป็นข้อเท็จจริง บ้าง เห็นจินตนาการบ้าง มีคำแสดงสถานที่ประดิษฐานพระธาตุและพระพุทธรูป และ มีคำอธิษฐานขอพรเป็นลักษณะอ้างอิงสิ่งต่างๆ และระบุสิ่งที่ตนต้องการคำบูชาเกือบ ทุกบท ระบุถึงปูชนียวัตถุสำคัญ ลักษณะเช่นนี้สื่อถึงเจตนารมณ์ที่มุ่งหวังจะกราบไหว้บูชา พระธาตุและพระพุทธรูปเป็นสำคัญ หรืออาจจะแสดงว่าคำบูชามีพื้นฐานมาจากคำกราบ

ไต้หวันมีการสังเคราะห์ภาษาทั่วไป นอกจากนี้คำบูชาพระธาตุและพระพุทธรูปสำคัญอีกหลายแห่งก็ใช้วิธีคัดลอกบทบาลีอื่นๆ ที่มาจากบทสวดมนต์บ้าง คาถาจารึกบ้าง หรือแม้แต่คำบริกรรมที่ไม่มีความหมายบ้าง สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบูชาด้วยคำสวดของชาวล้านนา เพราะชาวล้านน่ายึดถือภาษาบาลีว่าเป็นภาษาพระพุทธเจ้า เป็นมนต์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ หากได้นำมาสวดแล้วทำให้เกิดเป็นมงคลได้ (Napum, 2015, p.116-118)

จากข้อค้นพบของนนท์ลชา ณะภูมิ ย่อมทำให้ทราบแนวคิดเรื่องการสร้างคำบูชา ประณามบท นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์แนวคูขนาน คือ สังเกตได้ว่าเรื่องการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายลักษณะพิเศษเช่นนี้พบทั้งในประณามบทและคำไหว้พระธาตุในเขตภาคเหนือของไทย โดยนิยมแต่งเป็นคาถาภาษาบาลี สำหรับประณามบทได้แต่งเป็นบทร้อยกรองประสมว่ายสอดคล้องกับแนวคิดของ Gonda คือ คำไหว้ขอพระเทพเจ้าในวัฒนธรรมสมัยพระเวทแต่งเป็นบทร้อยกรองและมีเนื้อหาขอพรตอนท้ายเสมอ จะเห็นว่า การใช้ภาษาในแนวทางเช่นนี้มีลักษณะต่างจากภาษาพูดหรือที่ใช้สื่อสารทั่วไปในสังคมมนุษย์ ที่ควรอธิบายในที่นี้คือประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์นิยมเป็นบทร้อยกรองที่มีคำภาษาบาลีประสมภาษาไทย เมื่อวิเคราะห์ผ่านแนวคิดของ Gonda แล้วพบว่า ๑) ประณามบทเป็นกระบวนการใช้ถ้อยคำที่สำคัญสื่อสารถึงพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และทำให้ผู้สวดรู้สึกถึงความคุ้มครองปลอดภัย และอาจให้สมปรารถนา ๒) ประณามบทเป็นกระบวนการใช้ภาษา (ถ้อยคำ) แบบพิเศษที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์ ผ่านภาษาบาลี และทำให้ผู้สวดสบายใจในเชิงจิตวิทยา ศิราพร ฐิตะฐาน (Thitathan, 1990, p.7) อธิบายว่า มนุษย์ในทุกสังคมมีความเชื่อว่ามีอำนาจบางอย่าง ภาวะบางอย่าง หรือ being บางอย่าง ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของผีสิง เทวดา พระเจ้า พระ กรรม เป็นผู้หรือเป็นสิ่งที่มีความอำนาจในการให้คุณ ให้โทษ สามารถบันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ปาฏิหาริย์ ควบคุมหรือบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งพันอำนาจของมนุษย์ทั่วไป เช่น ช่วยดลบันดาลให้ฝนตก โดยพบว่า เนื้อหาประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่เขตอำเภอเมือง อุบลราชธานีแสดงให้เห็นถึงความเชื่ออำนาจของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะให้ผลได้เมื่อผู้มากราบไหว้ได้สวดประณามบทขออำนาจพรผ่านถ้อยคำที่จัดเรียงไว้อย่างมีระบบ ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นข้อมูลให้เชื่อได้ว่าแม้ผู้คนในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานีจะอยู่ในยุคดิจิทัล แต่ทว่าความเชื่อเรื่องอานูภาพ

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ยังคงดำรงอยู่ โดย Dorson, (1978, p.4) ให้มุมมองและเรียกว่า “คติชนในชุมชนเมือง” นั่นคือ ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านอุตสาหกรรมหรือด้านอื่น ๆ คติชนได้เปลี่ยนแปลงไปก็จริงหากแต่ไม่เคยตาย โดยพิจารณาการรังสรรค์ประติมากรรมแล้วควรเชื่อได้ว่าสังคมอำเภอเมืองอุบลราชธานีมีแนวคิดและเชื่อเรื่องอำนาจดลบันดาลของพระพุทธรูปประจำเมือง จนทำให้สร้างประติมากรรมขึ้นใช้สวดแม้มีลักษณะเน้นพิธีกรรมและความเชื่อ แต่นั่นก็ถือเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาเชิงสังคม

ในทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา แม้จะไม่ได้เน้นความเชื่อและพิธีกรรมที่มีลักษณะเป็นไสยศาสตร์ (magic) ว่าเป็นศาสนา แต่ก็นับว่าอยู่ในขอบเขตของการศึกษาเรื่องระบบความเชื่อและศาสนา นับเป็นส่วนหนึ่งใน religious system หรือระบบความเชื่อและศาสนาในแต่ละสังคม (Thitathan, 1990, p.12) จากความข้างต้นทำให้เข้าใจได้ว่าแนวคิดเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปคู่เมืองในมุมมองของชาวบ้านดำรงอยู่คู่สังคมเมืองอุบลราชธานีมานาน แม้ในสังคมดิจิทัลและมีความไวต่อเทคโนโลยีผู้คนก็ยังใช้ประติมากรรม พฤติกรรมเชิงศาสนาแบบชาวบ้านนี้ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Dorson และสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยเชื่อว่าด้วยคำที่เปล่งออกอย่างถูกต้อง มีพลัง สามารถบังเกิดผลและกลายเป็นจริงได้ ที่พบทั่วไปได้แก่ *เพลงสวด, คำวิงวอนเทพเจ้า, ... คำอำนวยพร* (Assavavirulhakarn, 2006, p.1) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประติมากรรมที่สร้างจากภาษาบาลีที่เชื่อกันว่าเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ และเป็นภาษาที่ใช้ร้อยกรองพระธรรมวินัย ธนิต อยู่โพธิ์ (Yupo, 1974, p.1) ได้อธิบายไว้ว่า บรรดาเวทมนต์ทั้งหลายที่นับถือกันว่าเป็นมนต์ขลังและศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนา สามารถบำบัดบรรเทาอุปัทวันตรายภัยพิบัติ ขจัดภูตผีปีศาจและเหล่าอมนุษย์ที่เลวร้าย ป้องกันสรรพภัยจากโจรจากไฟ บัดเป่าเสนียดจัญไรและดาวร้าย บาบเคราะห์ ขจัดล้างชั่วและฝันร้ายทั้งสรรพสิ่งอวมงคล ตลอดจนเสี่ยงนรกที่ก่อความรำคาญไม่พึงใจ นำมาซึ่งความเย็นใจ คลายทุกข์ มีความเกษมสุขสวัสดิ์มีชัย ประสบสิ่งมั่งมั่งคล เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกประการ แม้ว่าพุทธศาสนาจะเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรมเป็นหลักแต่ระบบความเชื่อเป็นวัฒนธรรมซึ่งมีธรรมชาติที่จะเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและความต้องการของสังคมในแต่ละยุคสมัย ระบบความเชื่อศาสนาระบบหนึ่งอาจต้องปรับตัวให้ผสมผสาน

กลมกลืนกับระบบความเชื่อศาสนาระบบอื่นๆ ที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆ เช่น เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยก็มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับระบบความเชื่อและพิธีกรรมท้องถิ่น (Thitathan, 1990, Introduction) ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้เห็นว่า ระบบความเชื่อแบบพุทธศาสนาได้ปรับตัวให้เข้ากันได้กับความเชื่อท้องถิ่นอุบลราชธานีจนทำให้เกิดแนวคิดสร้างสรรค์ประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คูเมืองที่มีโครงสร้างพิเศษผ่านภาษาบาลีและภาษาบาลีแบบประสมภาษาไทยขึ้นอย่างเป็นระบบ

บทสรุปส่งท้าย

จากที่ได้อธิบายและวิเคราะห์ประณามบทพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในอำเภอเมืองอุบลราชธานีทำให้ได้ข้อสรุป ดังนี้ ประณามบทพระพุทธรูป ๗ องค์มีโครงสร้างสำคัญอยู่ ๓ ส่วนด้วยกัน คือ ๑) ตอนต้นมีเนื้อหาสรรเสริญหรือพรรณนาคุณลักษณะหรือลักษณะเด่นที่สำคัญของพระพุทธรูปองค์นั้น ๆ ๒) ช่วงกลางพรรณนาการนอนน้อมหรือสักการบูชาด้วยความเคารพ และ ๓) ช่วงสุดท้ายแสดงความปรารถนาขอคำอำนวยการคล้ายกับวัฒนธรรมการบูชาพระเจ้าในสังคมอินเดียโบราณ โครงสร้างทั้ง ๓ ส่วนทำให้ทราบได้ว่าแนวคิดการสร้างประณามบทก็เพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือในทางจิตวิทยาประณามบทเป็นบทสำคัญที่ทำให้ผู้คนรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย และสบายใจ ส่วนในเชิงภูมิวัฒนธรรมประณามบทมีผลจากความเชื่อว่าพระพุทธรูปคู่บ้านคูเมืองอุบลราชธานีมีความศักดิ์สิทธิ์ จนส่งผลให้มีการสร้างถ้อยคำเชื่อมโยงไปถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์รูปแบบภาษาประณามบทพระพุทธรูปทั้ง ๗ องค์แต่ต่างเป็นบทร้อยกรองภาษาบาลี และมีการใช้คำภาษาบาลีประสมประสานกับภาษาไทย ภาษาบาลีถือเป็นภาษาที่มีบทบาทต่อการใช้สร้างสรรค์ประณามบทพระพุทธรูปอำเภอเมืองอุบลราชธานี ซึ่งถือกันว่าเป็นภาษาที่ใช้บันทึกคำสอนพระพุทธศาสนาและถือกันว่าเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ ประณามบทจึงมีบทบาทสำคัญต่อประชาชนชาวเมืองอุบลราชธานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เดินทางมาสักการบูชาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์นั้นๆ ได้นำมาใช้สวด การสวดเช่นนี้ถือเป็นการสวดด้วยภาษาบาลีเป็นหลัก ส่งผลต่อความเชื่อที่ว่าคำสวดมีพลังอำนาจและมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยอาจไม่ได้จำกัดเฉพาะความหมายตรงของถ้อยคำเท่านั้น หากแต่ยังมุ่งหมายสรรเสริญและร้องขอคำอำนวยการอีกด้วย ถ้อยคำที่เปล่งออกมาอย่างถูกต้องจึงมักเชื่อกันว่ามีพลัง อาจบังเกิดผลและบันดาลผลเป็นจริงได้ ลักษณะการใช้ภาษาเช่นนี้

มีในเพลงสวดคำวิงวอนเทพเจ้าคำอำนวยพร และประณามบทนั่นเอง แม้ว่าการใช้ภาษาบาลีและภาษาบาลีประสมภาษาไทยในประณามบทจะแตกต่างกับคาถาหรือโคลงตามขนบในวัฒนธรรมการสรรเสริญสมัยอินเดียโบราณ และวัฒนธรรมการแต่งประณามบทในคัมภีร์บาลีชั้นอรรถกถาเป็นต้นมา แต่กลับพบว่า แนวคิดเช่นนี้เป็นมโนทัศน์เดียวกัน และเป็นการสร้างถ้อยคำในวัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน โดยภาษาบาลียังคงเป็นภาษาที่จำเป็นถือว่าศักดิ์สิทธิ์ มีไว้สำหรับสื่อสารกับพระพุทธรูปองค์สำคัญที่ผู้คนในอำเภอเมืองอุบลราชธานีเคารพศรัทธา สำหรับภาษาบาลีประสมไทยทำให้ประณามบทเป็นเครื่องแสดงการประสมประสานวัฒนธรรมระหว่างพระพุทธศาสนากับท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นประณามบททางวัฒนธรรมที่ทำให้ผู้สวดสามารถรู้ความหมายได้ในขณะสวด มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญคือรับใช้ผู้คนไม่เชี่ยวชาญภาษาบาลี และที่สำคัญยิ่งประณามบทถือเป็นบทสวดเชื่อมโยงผู้สวดกับอำนาจพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์นั้น ๆ และอำนวยผลดีในทางใจให้ผู้สวดรู้สึกมั่นคงปลอดภัย และมีความสุขที่ตนปรารถนา

References

- Assavavirulhakarn, P. (2006). *Imprecation and Blessing: An Interpretation of Epigraphical Data* [Unpublished]. Department of Eastern Language, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Bussayakul, W. (1990). *Bapriansanskrit [Sanskrit textbook]*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Choksawat, S. and S. Ngopok. (2007). *Wat Luang Ubon Ratchathani [Wat Luang in Ubon Ratchathani province]*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani University.
- Damien K. and S. P. Charles. (2010). *Encyclopedia of Buddhism*. London and New York: Routledge.
- Keown, D. and C.S. Prebish. (eds.). (2010). *Encyclopedia of Buddhism*. Routledge.
- Dorson, M. R. (ed). (1978). *Folklore in the Modern World*. Paris: Mouton.

- Eoseewong, N. (2002). *Khan mee khom wa duay phasa watthanatham lae amnaj* [Sharp words about language, culture and power]. Bangkok: Matichon.
- Gonda, J. (1963). *The Indian Mantra*. [Online]. Oriens (Producer). Brill (Distributor). Available from: <http://www.jstor.org/about/terms.html>. [2020, Aug 7]
- Gonda, J. (1989). *Prayer and Blessing Ancient Indian Ritual Terminology*. Leiden. Netherlands: E.J. Brill.
- Napum, N. (2015). *Pali Praying Formulas of Significant Stupa and Buddha images in Northern Thailand*. (master's thesis) Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand.
- Noomsaotours (2021, February 2). "The first Temple in Ubon... Wat Luang" [webblog] Retrieved from <https://www.noomsaotours.co.th/>, Access information.
- Punnothok, T. (1987). *Sila jaruk nai Isan samai Thai-Lao* [Isan inscription stones in the Thai-Lao period.]. Bangkok: Kunpinaksornkit.
- Sangyu, T. (2006). *Pathomhethangkarnprakotluangphorngurn Phraputtharuoprajamtapchaomuang Ubon Ratchathani sriwanalai* [Primary cause of name of Laungpho Ngern, the Buddha of the army Ruler of Ubon Ratchathani Sriwanalai]. Bangkok: Ananta.
- Siam Rat Tepitakang. (1995). *Siam Ratthasarajathaniyang Mahamakutrajawittayalayena Pakasito* [Tepitaka of Siam published by Mahamakut Buddhist University]. Bangkok: Mahamakutrajawittayalaya.
- Siam Rat Tepitakatthakatha. (1992). *Siam Ratthasarajathaniyang Mahamakutrajawittayalayena Pakasito* [Commentary of the Tepitaka of Siam published by Mahamakut Buddhist University]. Bangkok: Mahamakutrajawittayalaya.
- Srion, S, Phramaha. (2007). *Invocation and Epilogue in Pali Literature: Concept*,

- Form, and Language*. (master's thesis) Chulalongkorn University. Bangkok, Thailand.
- Staal, F. (1986). *The Sound of Religion*. [Online]. Oriens (Producer). Brill (Distributor). Available from: <http://links.jstor.org/sici?sici=0029-5973%28198606%2933%3A1%3C33%3ATSOR%3E2.0.CO%3B2-4>. [2020, Jan. 7]
- Tai Phracaoyai Ongtue, Wat. (2017). *Wat Tai Phracaoyai Ongtue Ubon Ratchathani 2560*. [The Tai Phracaoyai Ongtue temple in Ubon Ratchathani 2560]. n.p.
- Thammapidok (P.A. Payutto), P. (2003). *Poccananukromputthasat chabap pramuansap [Dictionary of Buddhist Terms]*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Thitathan, S. (1990). *Naewkid kiawkap sassana lae kwamchua nai sangkhom [Concepts of religions and beliefs in society]*. In, Teaching materials regarding concepts of religions and beliefs in the society, unit 1-7. Nonthaburi: STOU Press.
- Weesapen, W., etal. (2018). *Pipitthapamwatmaneewanaram [Wat Maneewanaram Museum]*. Ubon Ratchathani: Ployscreen.
- Wisitpattanaporn, Phragru. (2014). *Prawatwatklangnaimuang Ubon Ratchathani* [History of Wat Klang in Ubon Ratchathani province]. Ubon Ratchathani: Ubolkc offset Publishing.
- Yupo, Th. (1974). *Arnupabpraparitta promduaytamnamlakhampla* [The power of Paritt with legend and translation]. Bangkok: Prayurawong.

Interview Source

- Pukhut, P. (2020, December 12) Personal Interview.
- Phunaya, B. (2020, May 27) Personal Interview.
- Phakdechanon, P. (2020, July 29) Personal Interview.

